

HS 8.8.2010

Onko oikein antaa rahaa kerjäläiselle?

Inhimillisen solidaarisuuden haasteena on sisällyttää muut ihmiset osaksi meitä, vaikka he alkujaan olisivatkin ulkopuolisia.

VIERASKYNÄ

Anne Birgitta Pessi
Kirjoittaja on akatemiatutkija ja varajohtaja Helsingin yliopiston tutkijakollegiumissa.

Viime toukokuussa silloinen pääministeri Matti Vanhanen vetosi kansalaisiin, jotta he lopettaisivat rahan lahjoittamisen kerjäläisille. Pääministeri epäili, ettei kerjäämistä saataisi kuriin lainsäädännöllä.

Syyllistyinkö siis kansalaistottelemattomuuteen, kun annoin rahaa iäkkäälle kerjäläisnaiselle? Vai olivatko pääministerin sanat pikemminkin innoittaneet osoittamaan, että auttaminen on vapaan tahdon kysymys: ihmisellä on oltava oikeus auttaa toista.

EX-PÄÄMINISTERI ei ole kannassaan yksin. Sisäasiainministeriön työryhmä esitti kesäkuussa väliraportissaan, että kerjääminen julkisella paikalla itseään elättääkseen kielletäisiin järjestyslailla. Maakuntalehdet julkaisivat heinäkuussa tutkimuksen, jonka mukaan enemmistö suomalaisista (57 %) on sitä mieltä, että kerjääminen pitäisi kieltää lailla.

Toisaalta voi pohtia, onko kerjäämiskielon kannattamisesta tullut suorastaan poliittisesti korrekti vastaus tähän herkkään teemaan. Kerjääminen kaduillamme on tuskin sen häiritsevämpää kuin esimerkiksi alkoholinkäytön lieveilmiöt, mutta juuri kerjääminen vaikuttaa olevan asia, joka vahvimmin halutaan katseemme ulottumattomiin.

Oikeusoppineet ovat jo tyrmanneet sisäasiainministeriön esityksen. YK:n ihmisoikeusraportoijan, professori Martin Schei-

ninin mukaan kerjäämiskielossa olisi kyse etnisen alkuperän perusteella tehtävästä profiloinnista. Tämä rikkoisi sekä Euroopan ihmisoikeussopimusta että Suomen perustuslakia. Scheininin mukaan mietinnöstä paistaa läpi ajatus, että suomalainen saisi kerjätä, mutta ulkomaalainen romani ei.

Kerjäävät romanit kertovat karua mutta aitoa kieltä maanosamme eriarvoisuudesta. Euroopan unionissa emme voi vain todeta, että jonkun pitäisi auttaa heitä kotimaassaan.

KANSAINVÄLISISTÄ tutkimuksista käy ilmi, että kerjäläisistä puhutaan usein hyväksikäytön, laiskuuden ja epärehellisyyden käsittein. Samoin on osoitettu, että maissa, joissa kerjääminen on kielletty, asenteet ovat huomattavasti negatiivisempia.

Toukokuussa 2008, kerjäläiskeskustelun käydessä kuumana, tehtiin kaksi laajaa suomalais-tutkimusta (1 000 ja 2 530 vastaajaa). Niiden mukaan seitsemän kymmenestä suomalaisesta oli ylipäänsä valmiita auttamiseen. Heistä runsas viidennes (22 %) oli halukkaita auttamaan kerjäläisiä. Nuorilla (15–24-vuotiailla) osuus oli kuitenkin peräti 49 prosenttia. Köyhyystutkija William van Oorschotin mukaan nuoret ovat ylipäänsä auttamishaluisempia kuin muut.

Suomalaisissa tutkimuksissa vihreiden kannattajat profiloituvat erityisen valmiina auttamaan omilla teoillaan, myös kerjäläisiä. Maakuntalehtien tutkimuksen mukaan kerjäämiseen suhtautuvat suopeimmin kristillisdemokraattien, vasemmistoliiton ja vihreiden kannattajat.

Työssä käyvät suhtautuvat selvästi kielteisemmin kerjäläisten auttamiseen kuin työtömät ja isotuloiset kielteisemmin kuin pienituloiset. Onko kerjäläistenkin auttamisessa lopulta kysymys siitä, kuka voi todella omakohtaisesti ymmärtää köyhyyttä?

Valtaosa (91 %) suomalaisista tuntee autta-

misen tuottavan heille iloa tai auttavansa myötätunnosta. Kerjäläisten auttajien motiivit kumpuavat lisäksi velvollisuudentunnosta sekä siitä, että auttamista pidetään elämäntapana.

Perinteisesti Suomessa on ajateltu, että yhteiskunnassa on jotain vikaa, jos joku joutuu kerjäämään. Jostain syystä suomalaiset kuitenkin korostavat erityisesti kansalaisjärjestöjen ja kirkon vastuuta kerjäläisistä, vaikka muissa asioissa tukea odotetaan nimenomaan julkiselta sektorilta.

Kerjäläiskysymystä saatetaan pitää niin akuuttina asiana, että siinä tarvitaan julkista sektoria pienempien toimijoiden nopeutta ja joustavuutta, kuten leipäjonoissa. Kerjäläisten auttaminen oli myös ennen kirkon ja esimerkiksi Pelastusarmeijan vastuulla, mikä saattaa yhä vaikuttaa odotuksiin.

Kyse on kohtaamisista, joissa ihmisyyden arvo mitataan kerta toisensa jälkeen.

AUTTAMISESSA on aina kysymys inhimillisestä solidaarisuudesta: jaetun ihmisyyden kokemus selittää auttamishalua. Inhimillisen solidaarisuuden haasteena, esimerkiksi kerjäläisten kohdalla, on sisällyttää muut

ihmiset osaksi meitä, vaikka he alkujaan olisivatkin olleet ulkopuolisia.

Kerjäläisen kohtaaminen kadulla haastaa ihmisen näkemään puutteen – todellisen tai näytellyn – ja ottamaan kantaa hädänalaisen ihmisen arvoon. Kyse on kohtaamisista, joissa ihmisyyden arvo mitataan kerta toisensa jälkeen.

Filosofi Colin Radford on todennut, ettei arkisessa kerjäläisen kohtaamisessa voi tukeutua mihinkään moraaliseen ohjeeseen tai periaatteeseen, vaan kyse on hetkessä tehtävästä spontaanista päätöksestä.

Kysymys on pienestä suuresta päätöksestä: päädymmekö näissä muutaman sekunnin hetkessä valintaan, joka vie kohti inhimillistä solidaarisuutta – ja tarkoittaako tuo valinta lantin antamista kerjäläiselle vai ohi kävelemistä. Emme pääse pakoon inhimillisyyden ja ihmisyyden pohdintaa, ja hyvä niin.